

УДК 911.3:373.21

DOI 10.32999/ksu2413-7391/2022-17-2

Гнатюк О.М.,
кандидат географічних наук,
асистент кафедри економічної та соціальної географії
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
alexgnat22@ukr.net
ORCID: 0000-0003-1818-2415

Гоманюк М.А.¹,
кандидат соціологічних наук, доцент
доцент кафедри географії та екології
Херсонський державний університет
mgomanuyuk@ksu.ks.ua
ORCID: 0000-0002-9625-1968

Мельничук А.Л.,
кандидат географічних наук,
доцент кафедри економічної та соціальної географії
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
melan97@ukr.net
ORCID: 0000-0003-4419-1446

ДЕКОЛОНІЗАЦІЯ ОЙКОНІМІВ УКРАЇНИ: У ПОШУКУ ОПТИМАЛЬНИХ ПІДХОДІВ

Метою цієї статті, у якій об'єктом дослідження виступають українські ойконіми, є демонстрація того, що деколонізація топонімії є складним і нетривіальним завданням, яке не має шаблонних рішень на національному рівні, однак потребує напрацювання принципів, підходів та процедур, які мали би виконувати роль дороговказу для органів місцевого самоврядування під час обговорення та прийняття рішень щодо перейменування населених пунктів. Для досягнення мети: визначено окремі категорії ойконімів в контексті їх можливої деколонізації; окреслено підходи, які можуть бути застосовані для нетривіальних випадків застосування ойконімів в кожній з визначених категорій; запропоновано можливі варіанти коригування існуючого ойконіму або ж вибору нового в залежності від специфіки ситуації. Аналіз потенційних цільових кейсів доводить, що кваліфіковано проведені топонімічні зміни – це потенційна можливість не лише гармонізувати топонімічний ландшафт України та відновити історичну справедливість, але й усунути з карти України широко розповсюджені назви, зробивши акцент на географічній та історико-культурній самобутності населених пунктів. Водночас, безсистемна ліквідація окремих топонімів несе загрозу ще більшого збіднення топонімічного розмаїття України через вживання шаблонних назв. Аналіз потенційних кейсів перейменування доводить, що прийняття закону про деколонізацію топонімії може призвести до низки непорозумінь. Адже перейменування також має гармонізуватися з історичними метанаративами, по відношенню до яких ще має бути досягнута суспільна згода. Це питання колоніального/неколоніального статусу територій сучасної України в складі інших держав, питання участі України/українців в Другій світовій війні, це модель української нації, це визначення приналежності/не приналежності тих чи інших постатей до національної історії. Пошук оптимального рішення по перейменуванню має відбуватися із залученням потенційних

¹ Частина роботи виконана Миколою Гоманюком в рамках Petro Jacyk Non-Resident Scholars Program (Munk School's Centre for European, Russian, and Eurasian Studies, University of Toronto), проєкт «The politics of memory in Ukraine: current situation and post-war prospects»

стейкхолдерів, застосуванням індивідуального підходу до кожної назви та широкого кола інструментів громадського суспільства.

Ключові слова: деколонізація, перейменування, топонімія, ойконім, Україна.

Gnatiuk O.M., Homanyuk M.A., Melnychuk A.L. Decolonization of oikonyms in Ukraine: seeking of optimal approaches

the purpose of this article, focusing on Ukrainian oikonyms, is to demonstrate that decolonization of toponymy is a complex and non-trivial task. To be effective, it does not have formulaic solutions at the national level, but requires the development of principles, approaches and procedures that should guide local authorities during discussion and decision-making in the field of decolonization of toponymy. To achieve the aim, the authors have defined the categories of oikonyms in the context of decolonization, outlined approaches that can be applied to separate oikonyms in each of the defined categories, and proposed possible options for linguistic correction of the existing place name or choosing a new oikonym depending on the specifics of the situation. The analysis of potential cases proves that competently carried out toponymic changes represent an opportunity not only to restore historical justice, but also to remove formulaic names from the map of Ukraine, emphasizing the geographical and historical-cultural identity of each settlement. At the same time, chaotic and unsystematic elimination of related to decolonization toponyms carries a new threat for toponymic diversity in Ukraine due to the use of formulaic names having no relation to the local history and geography. The analysis of potential cases of renaming proves that the adoption of the law on the decolonization of toponymy can lead to several misunderstandings. After all, the renaming must harmonize with the historical metanarratives, in relation to which public consensus must still be reached. This is the question of the colonial/non-colonial status of present-days Ukrainian lands in other states, the question of the participation of Ukraine/Ukrainians in the World War II, the model of the Ukrainian nation, the definition of approaches to determining the belonging/non-belonging of certain figures to national history. The search for the optimal solution should take place with the involvement of potential stakeholders, the use of an individual approach to each toponym, and involving a wide range of civil society instruments.

Key words: decolonization, renaming, toponymy, oikonym, Ukraine.

Вступ. У липні 2022 Верховна Рада України прийняла за основу законопроект «щодо деколонізації топонімії та впорядкування використання географічних назв у населених пунктах України», який окреслив запит українського суспільства, принаймні його частини, на зміну географічних назв на території України, тим чи іншим чином пов'язаних з Росією як країною-агресором. Найбільш видимим проявом цього стала дерусифікація годонімів – назв вулиць, площ, провулків тощо. Проте, інші категорії топонімів в Україні також містять достатньо велику кількість російських історико-культурних маркерів. Зокрема, наявний численний пласт ойконімів (назв поселень – міст, селищ, сіл), семантично чи етимологічно пов'язаних з історією, культурою та географією Росії. У 2022 році вже відбулись окремі випадки повернення містам історичної назви з мотивацією відновлення історичної справедливості та позбавлення імперського спадку в топонімії: місто *Володимир-Волинський* було позбавлено означення «Волинський», доданому за часів Російської імперії, а місту *Новоград-Волинський* було повернено історичну назву *Звягель*.

Із загостренням російсько-українського протистояння запит на ліквідацію пов'язаних з Росією топонімів прогнозовано буде зберігатись. З одного боку, централізоване законодавче регулювання деколонізації із введенням жорстких загальнонаціональних критеріїв – які топоніми мають бути ліквідовані, а які ні – несе загрозу з огляду на значну історико-культурну регіональну різноманітність країни та важливість окремих назв для місцевої ідентичності, як буде показано далі у цій статті. Водночас, відсутність сформульованих принципів та підходів до роботи з різними категоріями топонімів, що підпадатимуть під деколонізацію, може негативно позначитись на якості рішень органів місцевого самоврядування у сфері деколонізації – український публічний простір може позбавитись від російських символів, але при цьому стати змістовно збіднілим, розбалансованим та нелогічним. При цьому можливі два негативні для українського топонімічного ландшафту сценарії – формально протилежних за сутністю, що, тим не менш, не заважає їм бути реалізованими одночасно. Одна крайність полягає у свідомому (цілеспрямований

опір) чи несвідомому (банальне недбальство) ігноруванні присутності в українській топонімії значної кількості географічних назв, пов'язаних не лише з російською імперською спадщиною, але й з радянським комуністичним режимом. Інша крайність – можливі спроби деколонізації топонімів, які лише зовні виглядають як такі, що пов'язані з російською мовою та культурою, хоча насправді, за етимологією, такими не є, а також боротьба з «російськими» топонімами, важливими для місцевої ідентичності (на рівні окремого поселення чи регіону). Наслідками таких рішень буде безпідставна втрата частини мовного та культурного різноманіття України та відмова від частини власної історико-культурної спадщини – своєрідний «постріл собі в ногу» під приводом боротьби з російськими символами. Виступаючи інструментом встановлення/відновлення справедливості, деколонізація може перетворитись на джерело несправедливості по відношенню до окремих територіальних громад та етнічних груп.

Метою цієї статті, у якій об'єктом дослідження виступають українські ойконіми, є демонстрація того, що деколонізація є складним нетривіальним завданням, яке не має універсальних, шаблонних рішень на національному рівні, однак потребує напрацювання принципів, підходів та процедур, які мали би виконувати роль дороговказу для органів місцевого самоврядування під час обговорення та прийняття рішень в сфері деколонізації топонімії, якщо такий закон буде прийнятий. Для досягнення мети (1) визначено категорії які можуть підлягати деколонізації, (2) окреслено підходи, які можуть бути застосовані для роботи з такими ойконімами в кожній з визначених категорій, (3) запропоновано можливі варіанти коригування існуючого ойконіму або ж вибору нового ойконіму в залежності від специфіки ситуації. Вирішення цих завдань супроводжується регіональним аналізом поширення потенційно «проблемних» ойконімів та підходів до роботи з ними.

Теоретичний огляд: феномен деколонізації топонімії в Україні. В Україні термін «деколонізація» вживається на позначення процесу очищення публічного простору країни від символічних маркерів колоніального минулого (Малес & Дейнека, 2020). При цьому, хоча

окремі частини суверенної території України в минулому перебували під контролем різних держав, що проводили де-факто колоніальну політику по відношенню до території сучасної України, терміном «деколонізація» здебільшого позначають політику щодо символічного спадку СРСР та Російської імперії. Таким чином, деколонізація в Україні фактично отожднюється з дерусифікацією як позбавленням російських та радянських символічних маркерів.

Одним із ключових питань є можливість та припустимість розгляду пострадянського геополітичного та культурного контексту як постколоніального. Іншими словами, мова йде про доцільність чи недоцільність класифікації російського та радянського режимів як колоніальних. Незважаючи на наявність низки заперечень колоніальної сутності радянського режиму, зокрема його ролі у технологічній модернізації та політико-культурній мобілізації національних околиць (Kuzio, 2020; Adams, 2008; Velychenko, 2002), науковцями було продемонстровано численні паралелі між класичними колоніальними режимами Заходу та російським імперським і радянським політичними режимами з огляду на подібність економічної, соціальної та культурної політики по відношенню до підкорених територій та народів (Kołodziejczyk & Şandru, 2012; Lazarus, 2012; Chernetsky, Condee, Ram, & Spivak, 2006; Moore, 2001). Зокрема, радянську топонімічну політику можна розглядати як специфічну форму колонізації, що полягала у нав'язуванні імперських символів з метою маркування контрольованого простору та символічного «склеювання» його в єдине ціле; водночас, наслідками радянської та російської топонімічної політики були периферизація, відчуження та ігнорування національних культур підкорених народів, серед яких – українці та білоруси (Basik, 2020; Gnatiuk & Melnychuk, 2020; Малес, 2016). Подібні характеристики загалом універсальні для імперської колонізаційної топонімічної політики (Wanjiru & Matsubara, 2017; Bigon & Njoh, 2015; Tucker & Rose-Redwood, 2015; Azaryahu, 2011).

Відповідно, деколонізація топоніміки полягає у переосмисленні колоніальних назв та топонімічних практик після звільнення від колоніального гніту – наприклад, із проголо-

шенням державою незалежності. Поневолені народи зазвичай (хоч і не завжди, і не в повній мірі) сприймають колоніальні топоніми як культурно чужорідні та нав'язані, а відповідні акти найменування – як ворожі дії вчинені колонізаторами. Тому деколонізація топонімії зазвичай набуває форми топонімічної чистки – іншими словами – ліквідації колоніальних назв та їх заміни на назви, що відповідають власному національному наративу (Azaryahu, 2019; Hui, 2017; Wanjiru & Matsubara, 2017; Bigon & Njoh, 2015; Yeh, 2013; Nash, 1999). Такі дії можуть розглядатись як повернення права на найменування спільнотою, що звільнилась від колоніального гніту, та як символічна репарація, відновлення топонімічної справедливості (Listewnik, 2021; Rose-Redwood, Alderman, & Azaryahu, 2017; Swart, 2008) як специфічної форми транзитної, або ж ретроспективної, справедливості. Останню розуміють як правовий та адміністративний процес, що може передбачати суди, чистки, та репарації, і спрямований на подолання несправедливості, заподіяної попереднім політичним режимом (Kovalov, 2022; Pettai & Pettai, 2015; Elster, 2004; Elster, 2003).

Хоча окремі елементи дерусифікації в Україні були реалізовані починаючи з 1991 року, тобто зі здобуттям державної незалежності, до повномасштабного російського вторгнення у лютому 2022 року вона поступалася деколонізації як за присутністю в публічному дискурсі, так і за фактичними результатами. За виключенням західних регіонів України, у період 1991-2014 років, позбавлення від російського символічного спадку, зокрема топонімів, не стояло на порядку денному. Окремі випадки перейменувань були викликані радше прагненням до повернення міським публічним просторам історичних назв, ніж осмисленим бажанням позбутись російських символів (Гнатюк & Мельничук, 2020). Трансформація топонімії у пострадянській Україні до 2022 року відбувалась переважно в рамках деколонізації – позбавлення топонімів, що уславлюють символи комуністичного режиму. У період 1991-2014 років деколонізація мала вибірковий та несистемний характер: якщо на заході України абсолютну більшість комуністичних топонімів було ліквідовано ще на початку 1990-х років, то у центральних

регіонах перейменування обмежились головними магістралями та історичними частинами міст, а у регіонах півдня та сходу увесь пласт радянської топонімії залишався майже неторканим. У 2014 році, з переосмисленням радянської спадщини після Революції Гідності та з початком гібридної російсько-української війни, розпочалась якісно нова стадія деколонізації топонімії України: позбавлення комуністичних географічних назв набуло обов'язкового характеру із ухваленням Верховною Радою України так званого деколонізаційного пакету законів, зокрема Закону України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного режимів та заборону пропаганди їхньої символіки» (Gnatiuk, 2018; Kuczabski & Boychuk, 2020). Нова хвиля деколонізації охопила всі контрольовані урядом регіони країни, а масштаби змін топонімії були безпрецедентними – за фаховими оцінками, лише за період з 2014 по 2018 роки було перейменовано понад 52 тис. годонімів (Єрмолаєва & Гончарук, 2018).

При цьому, незважаючи на громадське переосмислення українсько-російських міждержавних відносин у 2014 році, топонімічний процес в Україні 2014-2022 років теж переважно обмежувався деколонізацією. Вплив дерусифікації на український топонімікон на загал залишався менш помітним. Протягом 1991-2021 років, по всій Україні було перейменовано трохи більше 200 топонімів в рамках «чистої» дерусифікації – тобто, в цих випадках мова йшла саме про позбавлення російського колоніального спадку, а не комуністичної ідеології. Абсолютна більшість цих топонімів була зосереджена в західних регіонах країни, а також у столиці – Києві. Часто випадки дерусифікації викликали бурхливі дискусії, як от перейменування Московського мосту та Московського проспекту у Києві (Малес & Дейнека, 2020; Малес, 2016). Переважаючий наратив по відношенню до «російських» топонімів, зокрема назв на честь видатних росіян, в Україні до 2022 року полягав у своєрідній «презумпції невинуватості»: видатні росіяни є видатними представниками світової культури, науки, філософської думки тощо, вони не винні у російській агресії проти України, тому перейменування відповідної вулиці чи іншого об'єкта є беззмістовною ідеєю.

Після початку повномасштабної військової агресії Росії проти України у лютому 2022 року ставлення до російських культурних символів у публічному просторі України радикально змінилось. Розв'язана Росією війна проти України розгорнулася паралельно і в символічному просторі, де географічні назви виступили в ролі озброєння (для порівняння: Adebani, 2012; Kadmon, 2004). «Презумпція невинуватості» змінилась на «презумпцію винуватості», що знайшло прояв у циркулюванні в українському суспільстві низки наративів на зразок: «в Україні забагато російських культурних маркерів»; «видатні росіяни винні вже тому, що вони росіяни»; «видатних росіян не буває, всі вони були українофобами та імперцями»; та «видатні росіяни аж ніяк не видатні – їх досягнення були вкрадені або роздуті російською та радянською пропагандою». Крім того, проявились два більш загальних наративи по відношенню до символічної спадщини Росії в Україні, які можна коротко охарактеризувати як «максимально інклюзивний» та «максимально ексклюзивний». Відповідно до «максимально інклюзивного» наративу, Україні необхідно заявити свої права на ту частину національної історії та культури, що була «вкрадена» російським режимом впродовж політичного контролю над українськими етнічними землями, а в перспективі – повернути собі міжнародно-визнаний статус геополітичного та культурного центру на пострадянському просторі Східної Європи. Такий наратив передбачає «м'який» підхід до дерусифікації – максимально повне збереження російських культурних символів, якщо їх можна хоча б частково кваліфікувати і як українські. Відповідно до «максимально ексклюзивного наративу», гаслом якого, фактично, є відомий з 1920-х років вислів «Геть від Москви», Україна проголошується фактично протиставленням Росії («анти-Росією»), а українська і російська культури не мають (і не повинні мати) нічого спільного. Цей наратив передбачає «жорсткий» підхід до деколонізації – видалення російських символів має бути максимально повним, з найменшою кількістю винятків.

Такий публічний дискурс щодо деколонізації в цілому відповідає двом типовим ознакам постколоніального топонімічного процесу – присутня як вимога вичищення символічного

простору від колоніальної символіки (топонімічна чистка), так і вимога звільнити місце для нових, українських національних героїв та символів і привести кількість «українських» та «російських» топонімів до «справедливих» пропорцій (встановлення топонімічної справедливості). Найактивніше процес дерусифікації у 2022 році торкнувся назв вулиць та інших міських публічних просторів. За даними онлайн-сервісу ЛУН Місто, протягом 2022 року в Україні в рамках дерусифікації було змінено понад 2600 годонімів (ЛУН Місто, 2022).

Характерно, що від свого початку масова дерусифікація української топонімії, на відміну від декомунізації, залишалась добровільною і безпосередньо не регламентувалась нормативно-правовими актами національного рівня. Під час серії круглих столів щодо дерусифікації публічного простору України, організованих у травні 2022 року Українським інститутом національної пам'яті (УІНП) та Міністерством культури та інформаційної політики України (МКІП), міністр культури та інформаційної політики Олександр Ткаченко публічно визнав неможливість універсального підходу до дерусифікації та необхідність передачі ініціативи в цій сфері на місцевий рівень зі збереженням відкритого діалогу між органами місцевого самоврядування та органами центральної влади, відповідальними за політику у сфері національної пам'яті: *«Тобто алгоритм приблизно такий: органи місцевого самоврядування у діалозі з суспільством приходять до спільного рішення і далі координують його з радою. Ми можемо лише рекомендувати органам місцевої влади зважати на рекомендації та бути в постійному діалозі з місцевою громадою, щоб діалог був чесним та такими ж прийняті рішення»* (Український інститут національної пам'яті, 2022b). У липні 2022 року було створено експертну раду при МКІП України, головними завданнями якої визначались генералізація практик та надання рекомендацій і пропозицій щодо очищення публічного простору України від російських імперських та радянських символів, зокрема топонімів, а також визначення підходів, механізмів та інструментів для вирішення проблематичних питань, що можуть виникати в процесі декомунізації та дерусифікації (Міністерство культури та інформаційної політики України, 2022a). Пізніше,

Український інститут національної пам'яті та Міністерство культури та інформаційної політики України публікували певні рекомендації щодо дерусифікації, зокрема перелік найпоширеніших «російських» годонімів, рекомендованих до перейменування (Міністерство культури та інформаційної політики України, 2022b), а також вказівки про недопустимість меморіалізації осіб, які були учасниками пропаганди та втілення російської імперської та радянської тоталітарної політики (Український інститут національної пам'яті, 2022a). Проте, ці рекомендації не носили зобов'язуючого характеру.

Тим не менш, законопроектом № 7253 «Про внесення змін до Закону України «Про географічні назви» щодо деколонізації топонімії та впорядкування використання географічних назв у населених пунктах України», ухваленим у першому читанні у липні 2018 року, пропонується заборонити присвоювати географічним об'єктам назви, що звеличують, увіковічують, пропагують, символізують Російську Федерацію або її визначні, пам'ятні, історичні та культурні місця, міста, дати, події, діячів, які здійснювали військову агресію проти України та інших суверенних країн, державну тоталітарну політику та практику, пов'язану з переслідуванням опозиції, дисидентів та інших осіб за критику тоталітарного радянського та тоталітарного російського режимів, зокрема й громадян України, які мешкають на тимчасово окупованих територіях або тимчасово перебували на території держави-окупанта і стали жертвами переслідування з боку російських репресивних органів (Верховна Рада України, 2022).

Неможливість (і, на думку авторів, шкідливість) прямолінійного, шаблонного підходу до деколонізації в Україні викликана двома обставинами. По-перше, історії України та Росії настільки взаємопов'язані, що у багатьох випадках складно провести межу між «українськими» та «російськими» культурними символами. Особливо яскраво це проявляється у випадку видатних особистостей, які виступають об'єктами увічнення у топонімії. Можлива ціла низка критеріїв для визначення «українськості» або ж «російськості» особи (зокрема: етнічне походження, місце народження, місце проживання та творчості, мова та самоідентифікація, ставлення до української

культури та українського національного проєкту тощо) – за частиною критеріїв одна й та сама видатна особа може бути цілком «українською», а за іншими – «російською». Виникає питання – які критерії застосовувати, та якою має бути їхня вага або пріоритетність?

Другою обставиною є неможливість застосування універсальних критеріїв чи підходів для одного й того самого топоніма для всієї території України, оскільки у певних регіонах чи поселеннях певний «російський» культурний символ може виявитись критично важливим для формування місцевої (наприклад – міської, регіональної тощо) ідентичності. Випадки повної або часткової несумісності домінуючої національної політики у сфері пам'яті та ідентичності з місцевою специфікою у постсоціалістичних країнах були продемонстровані раніше, що вилось у реалізацію специфічних локальних чи регіональних сценаріїв топонімічного процесу (Gnatiuk, 2018; Różycki, 2017). Для країни зі значною регіональною культурною різноманітністю, якою є Україна, пріоритетна увага до топонімії, що віддзеркалює місцеву ідентичність, є очікуваною, що знайшло підтвердження в емпіричних дослідженнях декомунізації (Afanasiiev, 2020; Kudriavtseva, 2020; Gnatiuk, 2018). Таким чином, окремий «російський» топонім може бути розцінений як «неважливий» чи навіть «неприйнятний» на національному рівні, але водночас критично важливим для ідентичності певного поселення чи регіону.

Методика дослідження та дані. Для пошуку ойконімів України, актуальних в контексті деколонізації, було використано Кодифікатор адміністративно-територіальних одиниць та територій територіальних громад станом на червень 2022 року. Ідентифікація «проблемних» ойконімів здійснювалась з врахуванням їхньої семантики, етимології, обставин та часу виникнення. Аналіз етимології ойконімів та обставин їх виникнення здійснювався з використанням краєзнавчої літератури та етимологічних словників (наприклад, Лучик, 2014), а також видання Історія міст і сіл Української РСР (1968). У світлі відсутності ґрунтовних кваліфікованих лінгвістичних опрацювань української топоніміки варто зазначити, що етимологія українських ойконімів у багатьох випадках залишається супе-

речливою. У краєзнавчій літературі замість результатів лінгвістичних досліджень часто можна зустріти так звану «народну етимологію», основою якої є сучасна фонетична співзвучність слів і відповідна інтерпретація назв. Відповідно, авторські висновки щодо «проблематичності» конкретних ойконімів в контексті їх потенційної деколонізації не претендують на абсолютну повноту. Встановлення реальної етимології багатьох ойконімів потребує спеціального кваліфікованого дослідження із залученням архівних та історичних джерел. Проте, дослідження дає розуміння про загальний масштаб та сутність проблеми, а також висвітлює її особливості в регіональному вимірі.

Результати дослідження

Ойконіми, які можуть підпадати під деколонізацію. Під час дослідження було виявлено 4 групи таких ойконімів, які можуть розглядатись як радянські або російські культурні символи та, відповідно, пропонуватись до дерусифікації шляхом ліквідації, уточнення/коригування, або ж переосмислення. Деякі з них мають реальний доведений етимологічний зв'язок з Росією, у інших випадках цей зв'язок є лише уявним, проте може легко виникнути у свідомості людей, не заглиблених у тонкощі ономастики та мовознавства, що може стати поштовхом до спроб їх «дерусифікації».

Перша група проблемних ойконімів – назви, які прямо чи опосередковано виступають інструментом пропаганди комуністичного тоталітарного режиму. Формально вони повинні були бути ліквідовані відповідно до Закону України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного режимів та заборону пропаганди їхньої символіки». У 2015 році УІНП, за результатами власного моніторингу, було опубліковано перелік міст та сіл до перейменування. Станом на 2022 рік, деякі поселення з цього переліку не були перейменовані. Зокрема, це села *Сакко і Ванцетті* (Соледарська ТГ, Донецька область), *Петрівське* (Криворізька ТГ, Донецька область), *Артема* (Нижньотеплівська ТГ, Луганська область), *Жовтнєве* (Троїцька ТГ, Луганська область), а також селище *Ленінське* (Нововоронцовська ТГ, Херсонська область).

Крім того, на думку авторів, деякі існуючі ойконіми, що не потрапили до переліку УІНП,

також прославляють радянський режим та/або можуть сприйматись пересічними громадянами першочергово як радянський ідеологічний спадок та своєрідний топонімічний «релікт» радянської епохи. Зокрема, мова йде про ойконіми, що виникли у період панування комуністичного режиму та містять означення «красний» або «червоний». Кожний такий ойконім потребує детального історичного аналізу обставин виникнення (у деяких з них означення «червоний» може стосуватись безпосередньо кольору або бути синонімом до означення «гарний»), проте істотна їх частина виникли як маркери комуністичної ідеології. Дискусійними є численні назви, пов'язані зі святом 1 Травня (*Першотравнєве*, *Первомайське* та подібні – кілька десятків ойконімів у різних формах). Незважаючи на міжнародний статус цього свята (в Україні – «День праці»), на території колишнього СРСР святкування 1 Травня, широко відомого як «День міжнародної солідарності трудящих», набуло офіційно-політичного характеру і перетворилось на один із символів радянського політичного режиму. Обговорення потребують і назви, пов'язані з перемогами (деякі з яких повністю або частково міфологізовані радянською та російською пропагандою) Червоної Армії у Другій світовій війні. Особливо у великій кількості вони представлені в Криму – як абстрактні назви (*Батальне*, *Вогнєве*, *Гвардійське*, *Геройське*, *Партизани*, *Побєдне*, *Танкове*, тощо), так і топоніми на честь конкретних подій (*Панфіловка*) та персоналій (*Зубакіне*, *Митяєве*, *Нанікове*, тощо). З одного боку, пам'ять борців проти націонал-соціалістичного режиму захищена законом, а знищення пам'яті про реальних героїв Другої світової війни не є правильним рішенням, оскільки рівнозначно добровільному викресленню цілої сторінки національної історії. Проте, перемога над нацизмом для України обернулась торжеством іншого тоталітарного режиму – комуністичного, а наратив про «Велику Вітчизняну війну» та пафос «Перемоги» став одним з ключових елементів у ідеологічній концепції «руського мира», що стала виправданням для військової агресії Росії проти України. Крім того, більшість таких ойконімів в Криму виникли внаслідок знищення історичної топоніміки, в першу чергу – кримськотатарської. Сумнів-

ною є також потреба у збереженні в символічному просторі України географічних назв на честь льотчика-випробувача Валерія Чкалова (10 ойконімів), ім'я якого використовувалось як символ героїзму радянської людини та прославлення радянського політичного режиму, «пролетарського» письменника Максима Горького – члена РСДРП(б), особистого друга В. Леніна та Й. Сталіна (4 ойконіми), організатора та керівника повстання на панцернику «Потьомкін» Григорія Вакуленчука (1 ойконім). Такі назви, так само як ойконіми на зразок *Труд*, *Плугатар*, чи *Промінь*, формально не підпадають під дію «декомунізаційних» законів, проте їх етимологічний зв'язок із марксистсько-ленінською ідеологією та комуністичним минулим є очевидним (Гоманюк, 2017).

Друга група проблемних ойконімів – назви, семантично та/або етимологічно пов'язані з історико-культурною спадщиною Росії, а також російським географічним контекстом. Зокрема, це ойконіми на честь російських військово-політичних діячів (*Кутузовка*, *Суворовське*, *Каховка*, *Апостолове*), діячів культури та мистецтва (*Некрасове*, *Пушкіно*, *Тургенєве*), науковців (*Мічуріне*, *Тімірязєве*, *Менделєєвка*), мореплавців та першопрохідців (*Сєдове*), історичних подій, зокрема таких, що використовуються як символи перемог та доблесті російської армії (*Бородіно*), географічних місць (*Амурське*, *Московка*). При цьому деякі такі назви насправді можуть не мати етимологічного зв'язку з вказаними діячами, подіями, чи місцями, що має вагоме значення для визначення їх подальшої долі. У абсолютних цифрах найбільше таких назв сконцентровано в Криму (68), Донецькій (15), Дніпропетровській (11), Запорізькій, Миколаївській та Херсонській (по 8) областях. Найбільша їх частка серед інших проблемних топонімів – в регіонах півдня України (Херсонська область – 38,9%; Миколаївська область – 32,0%).

Третя група проблемних ойконімів – назви, що не узгоджуються з лексичним корпусом української мови – так звані лексичні росіянізми, або ж прями кальки з російської мови. Як правило, в такому випадку існує семантично тотожний український відповідник, проте було встановлено та закріплено саме російську словоформу. При цьому до цієї групи

не потрапляють назви, які співзвучні до слів російської мови, проте мають інакшу етимологію (див. нижче про четверту групу). Прикладами лексичних росіянізмів є *Южноукраїнськ* (замість нормативного Південноукраїнськ), *Лісопитомник* (замість нормативного Лісорозплідник), *Опитне* (замість нормативного Дослідне), *Плодородне* (замість нормативного Родюче), *Побєда* (замість нормативного Перемога). Деякі лексичні росіянізми є деривативами від російських форм власних імен: *Алексєєвка* (замість нормативного Олексіївка), *Надежда* (замість нормативного Надія). Також до цієї групи можна зарахувати граматичні росіянізми (наприклад, селище *Аерофлотський* в Криму – форма чоловічого роду ойконіма зумовлена його узгодженням з російським номенклатурним іменем «поселок»). У деяких складених топонімах російську словоформу мають окремі слова: *Голуба Затока* (замість нормативного Блакитна Затока), *Кримська Роза* (замість нормативного Кримська Троянда), *Новий Мир* (замість нормативного Новий Світ), тощо.

Лєвова частка лексичних росіянізмів сконцентрована у Криму (124), а також на сході України – у Донецькій (52), Луганській та Дніпропетровській (по 24) областях. У Криму такі назви є переважно продуктом радянської доби, а саме – результатом масового перейменування кримськотатарської топонімії у 1945-1948 рр. На той час Крим адміністративно належав до РРФСР, тому нові топоніми утворювались відповідно до норм російської мови. Після передачі Криму у 1954 році до складу УРСР ці ойконіми в абсолютній більшості зберегли оригінальну орфографію та передавались українською мовою шляхом транслітерації, що і породило сьгоднішню ситуацію із засиллям лексичних росіянізмів. На сході та півдні України такі назви характерні для поселень, заснованих (або повторно заснованих на місці попередніх поселень) етнічними росіянами або російськомовними білорусами, євреями, тощо у добу Російської імперії (приклади: село *Богдано-Надеждівка* П'ятихатської ТГ Дніпропетровської області – засноване 1850 р. та назване на честь власників-поміщиків Богдана та Надежди; село *Беззаботівка* Олександрівської ТГ Донецької області – засноване 1830 р. переселенцями з Орловської губернії; село *При-*

ютне – засноване 1842 р. євреями-переселенцями з Вітебської та Могилівської губерній; село *Трьохізбенка* Щастинської ТГ Луганської області – засноване донськими козаками). Також по всій території України лексичні росіянізми трапляються як назви молодих поселень, заснованих вже за радянської доби (приклади: місто *Южне* Одеської області; місто *Севєродонецьк* Луганської області; село *Питомник* Херсонської області), у тому числі це ідеологічно забарвлені назви, зокрема численні топоніми, семантично пов'язані з 1 Травня (на зразок *Первомайск*, *Первомайське*, тощо).

Четверта група проблемних ойконімів – назви, що для носіїв сучасної літературної української мови звучать ідентично до російських слів, проте або (1) є діалектизмами чи архаїзмами української мови, або (2) насправді мають зовсім іншу етимологію та походять з інших мов (не російської), тобто їх морфологічна та фонетична схожість є лише зовнішніми. Приклади: назви міста *Оріхів* (Запорізька область) та села *Верхня Оріхівка* (Лутугинська ТГ, Луганська область) походять від діалектного *оріх* – те саме що нормативне *горіх*; назва міста *Ізюм* Харківської області походить, за найбільш обґрунтованою версією, від тюркського слова *üzüm* (ізюм, узюм, озюм) – виноград, а не від російського запозичення *изюм*; те саме стосується села *Ізюмівка* (Первомайська ТГ, АРК), за найбільш ймовірною версією заснованого відставними солдатами Ізюмського гусарського полку; назва села *Розівка* (Ушомирська ТГ, Житомирська область) походить від діалектного *роза* – те саме що нормативне *троянда*, тощо. При цьому назва села *Кримська Роза* (Кримськорозівська ТГ, АРК), за обставинами появи, не є діалектизмом, а лексичним росіянізмом – частковою транслітерацією з російської мови, тому належить до третьої групи проблемних топонімів.

Деякі топоніми потрапляють одночасно до кількох груп. Наприклад: *Первомайське* (зв'язок з комуністичним режимом та лексичний росіянізм), *Панфіловка* (комуністична пропаганда та зв'язок з російською воєнною історією).

Окрім охарактеризованих вище чотирьох груп ойконімів, існують також інші назви поселень, які можуть розглядатися в контексті деколонізації та декомунізації. Зокрема, це

назви грецького походження, що виникли під час колонізації Російською імперією територій півдня України та відображають імперську колонізаційну політику відносно цих територій: *Одеса*, *Херсон*, *Маріуполь*, *Нікополь*, *Сімферополь*, *Севастополь*, тощо. Проте, за часи незалежності та особливо російсько-української війни ці назви отримали нові конотації (зокрема, Маріуполь і Херсон – міста-герої); окрім того, вони апелюють до поселенського колоніалізму, до історії заселення краю, до грецького минулого Криму, Приазов'я та Причорномор'я. Іншою групою ойконімів є деетимологізовані назви – такі, що виникли внаслідок пошуку компромісу між необхідністю виконання законів про декомунізацію та небажанням територіальних громад змінювати назву, наприклад: селище *Калинівське* Херсонської області (колишнє *Калінінське*), село *Котовка* Березівської ТГ Одеської області (колишнє *Котовське*) тощо.

Підходи та процедури. Різноманітність ойконімів, що можуть підлягати деколонізації, зумовлює необхідність диференційованого підходу до вирішення їх майбутнього у контексті деколонізації. Водночас, кожна з виділених груп також не є однорідною – фактично, можна вести мову про загальні принципи роботи з такими ойконімами в межах кожної групи, проте кінцеве рішення у абсолютній більшості випадків вимагає індивідуального аналізу по кожній окремо взятій назві.

Найпростіша ситуація з ойконімами, що явно виступають символами комуністичного тоталітарного режиму – всі вони повинні бути обов'язково змінені відповідно до Закону України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного режимів та заборону пропаганди їхньої символіки». Назви, пов'язані зі святом 1 Травня, також можуть бути рекомендовані до обов'язкового перейменування, зважаючи на стійкі ідеологічні конотації цього свята. Що стосується ойконімів, пов'язаних з подіями та героями Другої світової війни, то тут потрібен ретельний індивідуальний розгляд кожного конкретного випадку. Можна рекомендувати залишити такі ойконіми у випадку, якщо вони мають зв'язок з місцевим історичним контекстом (наприклад, село *Зубакіне* Поштівської ТГ АР Крим, назване на честь радянського партизана ялтин-

ського загону Михайла Сергійовича Зубакіна, що загинув 1941 року), та якщо меморіалізовані події чи персоналії не є продуктом комуністичної чи російської імперської пропаганди, як це сталося із «подвигом» панфіловців. Так само потребують індивідуального дослідження ойконіми з означенням «червоний» або «красний»: у випадках, коли воно дійсно пов'язане з комуністичною ідеологією, ойконіми можна рекомендувати до обов'язкової декомунізації за чинним законодавством, у протилежному випадку назву може бути збережено, але бажано здійснювати просвітницьку роботу з місцевим населенням для розуміння громадою фактичного походження та значення назви їхнього поселення.

Базова аргументація на користь зміни або збереження ойконімів, семантично пов'язаних з російською історико-культурною спадщиною та географією, у кожному конкретному випадку може варіювати і залежить, зокрема, від таких обставин:

1. Етимологія топоніма. Чи дійсно топонім походить від імені російської персоналії / організації / події / географічного місця, чи лише співзвучний з ними? Наприклад, село *Аранчи* (Тіністинська ТГ, АРК) було перейменоване на *Суворове* на честь російського генералісімуса Александра Суворова. Водночас, село *Суворове* (Шахівська ТГ, Донецька область) отримало назву від місцевих дворян-землевласників Суворових. Якщо у першому випадку топонім походить від імені російського полководця, то у другому випадку формально назва села ніяк не пов'язана з одіозним військовим діячем, хоча з високою ймовірністю буде асоціюватися з ним людьми, не знайомими з місцевим історичним контекстом. Таким чином, незважаючи на тотожність словоформи, перший ойконім заслуговує на більш жорстку дискусію щодо права на подальше існування порівняно з другим. При цьому дискусія повинна відбуватися у обох випадках, оскільки, по-перше, як було зазначено вище, у необізнаних з етимологією топоніма людей асоціація з Александром Суворовим буде зберігатися, по-друге, дворяни-землевласники Суворови також були росіянами за національністю, і тому громада повинна вирішити, чи зберігати пам'ять про них (фактично – чужоземних колонізаторів) у назві свого поселення.

2. Обставини найменування. За яких умов виник проблемний ойконім? Хто був ініціатором найменування (перейменування)? Чи була поява ойконіма політично мотивованою (спущене зверху рішення органів влади), чи спонтанною (рішення самої місцевої громади)? Повертаючись до наведеного вище прикладу: у першому випадку поява ойконіма *Суворове* стала результатом знищення автентичної кримськотатарської назви у 1948 р. під час інспірованої політичним керівництвом СРСР тотальної зачистки Криму від автентичної кримськотатарської топонімії; у другому випадку назва *Суворове* виникла спонтанно, не замістила собою інший топонім, не була пов'язана місцевої громаді зверху. На нашу думку, пов'язаний зверху характер топоніма, а також виконання ним ролі інструмента зачистки історичної топонімії в умовах тоталітарного політичного режиму повинна бути підставою для більш глибокої та критичної дискусії щодо його подальшого збереження порівняно з випадками спонтанного найменування або ж найменування за участі та за ініціативою місцевого населення. Інший приклад: село *Пушкіно* (Вилоцька ТГ, Закарпатська область) було назване на честь російського письменника Александра Пушкіна безпосередньо селянами-засновниками. Хоча ойконім дійсно етимологічно пов'язаний з класиком російської літератури, який ніколи не відвідував Закарпаття, ця назва не може вважатися політично пов'язаною, тому за умови погодження місцевою громадою може бути збережена (відомо, що громадою села було прийнято рішення про ліквідацію пам'ятника Александру Пушкіну, а з весни 2022 року активно дискутується зміна назви села на *Верхній Вербовець*, яку село мало у 1927-1937 рр.).

3. Місцевий контекст. Чи має фактичний денотат ойконіма (наприклад, особа, пам'ять про яку увічніює назва поселення) історичний або географічний зв'язок з поселенням / територіальною громадою? Якщо так – це додатковий аргумент на користь його збереження, навіть у випадку дискусій щодо відповідної російської персоналії тощо на національному рівні. До прикладу, за наявними історичними даними, назва села *Пугачівка* (Рокитнянська ТГ, Київська область) має ймовірний етимологічний зв'язок з родиною Пугачових (Пугачів),

з якої вийшов російський повстанський ватажок Ємельян Пугачов. Таким чином, якщо на національному рівні в Україні глорифікація Ємельяна Пугачова як російського повстанського ватажка позбавлена здорового глузду, його постать може становити істотну частину місцевої ідентичності Пугачівки та використовуватись, зокрема, для розвитку туристичного потенціалу села. Місто *Докучаєвськ* (Донецька область) та село *Докучаєве* (Устинівська ТГ, Кіровоградська область) названі на честь російського ґрунтознавця Васілія Докучаєва. Якщо у першому випадку постать цього науковця не має безпосереднього відношення до розвитку міста, то у другому науковець фактично стояв у витоків села, доклавшись до його розвитку. Таким чином, якщо особу видатного ґрунтознавця прив'язано до міста на Донеччині штучним чином, то для села у Кіровоградській області це частина історії та ідентичності поселення: у першому випадку це аргумент до зміни топоніма, у другому – до його збереження.

На нашу думку, за наявності однієї або кількох «пом'якшуючих обставин» (відсутність етимологічного зв'язку з одіозним денотатом; ойконім виник спонтанно, не нав'язаний громаді зверху, не є результатом радянської тоталітарної політики пам'яті та ідентичності; ойконім має зв'язок з місцевим історичним або географічним контекстом) рішення про доцільність зміни назви повинне прийматись місцевою громадою виключно добровільно та за результатами детального обговорення аргументів «за» і «проти» та наявних пропозицій щодо нової назви. У випадку ойконімів, для яких такі «пом'якшуючі обставини» відсутні, особливо для назв, що увічнюють пам'ять про російських військово-політичних діячів (Александр Суворов, Міхаїл Кутузов, та ін.), можна рекомендувати принцип обов'язкового перейменування – на зразок процедури, що мала місце при обов'язковій декомунізації.

Варто мати на увазі, що деякі ойконіми, які походять від назв географічних місць на території сучасної Російської Федерації, такі як *Амурське* (Амурська ТГ, АРК) та *Кубанське* (Родниківська ТГ, АРК) можна трактувати як такі, що мають відношення до історії розселення українців (Приамур'я; Кубань), що можна розглядати як аргумент на користь їх збереження.

При роботі з третьою групою проблемних ойконімів (лексичні та граматичні росіянізми, кальки з російської мови) на експертному рівні доцільно враховувати обставини виникнення топоніма та фактичний сучасний етнічний склад населення.

Розглядаючи обставини виникнення ойконіма, потрібно розрізняти державний колоніалізм (state colonialism) як цілеспрямований акт освоєння та упокорення чужоземних територій, та поселенський колоніалізм (settler colonialism) як процес і результат спонтанної добровільної масової міграції колоністів з метрополії (при цьому варто мати на увазі, що поселенський колоніалізм, як правило, заохочувався державною колоніальною політикою) (Свеженцев, 2021; Свеженцев, 2017; Wolfe, 1999). Ойконіми, що завдячують своїй появі державному російському колоніалізму, є безпосереднім результатом цілеспрямованої політики русифікації України зі сторони російського імперського та радянського комуністичного керівництва, тому рекомендовані до коригування та приведення у відповідність до лексичних та граматичних норм української мови. Ойконіми, що спонтанно виникли в результаті поселенського колоніалізму етнічних росіян або інших народів, що послуговувались російською мовою, потребують більш обережного ставлення та можуть бути залишені в існуючій формі за наявності відповідного історичного обґрунтування та погодження місцевою громадою. На «поблажливе» ставлення заслуговують також ойконіми українсько-російського прикордоння, що віддзеркалюють місцеве різноманіття діалектів та наявності плавних переходів між спорідненими діалектами різних мов (української, російської, білоруської) у східнослов'янському мовному континуумі, повинні розглядатись виходячи з презумпції їх збереження, тоді як ойконіми нещодавнього походження, які стали

Фактичний етнічний стан населення важливий з огляду як на адекватне сприйняття ойконіма місцевим населенням, так і на реалізацію права національних меншин на культурну, зокрема лінгвістичну, самобутність. Освоєння території України здійснювали різні народи, в тому числі і росіяни, тому назви російського походження, якщо вони не виступають інструментом ідеології є складовою культурного

різноманіття. Україна як демократична правова держава повинна створювати рівні можливості для реалізації прав, зокрема у сфері топоніміки, для представників різних національних меншин на територіях їх компактного проживання. Відновлюючи історичну топонімію угорського, румунського, польського та тюркського походження, ми не можемо відмовити у такому праві етнічним росіянам. Таким чином, якщо поселення засноване етнічними росіянами, і вони дотепер переважають у структурі місцевого населення, його назва може зберігати властиву російській мові форму. В будь-якому разі важливо виносити питання доцільності коригування ойконімів – лексичних росіянізмів та кальок – на обговорення місцевої територіальної громади.

Ойконіми, що лише нагадують російські, проте етимологічно не є такими (четверта група ойконімів), на нашу думку, потребують збереження, оскільки є частиною лінгвістичного, зокрема топонімічного різноманіття України, віддзеркалюють місцеві та регіональні історико-культурні особливості, та є/можуть стати частиною стратегії розвитку відповідних територіальних громад (розробка місцевого бренду та символіки, залучення туристів, використання топоніма в комерційних цілях, тощо). Водночас органам державної влади та місцевого самоврядування, а також фахівцям – історикам, географам, краєзнавцям, туризмологам тощо доцільно вести просвітницьку та роз'яснювальну роботу серед населення щодо фактичного походження таких ойконімів та відсутності їх етимологічного зв'язку з російською культурою. Однак, за наявності стійкого консенсусу у територіальній громаді щодо бажання позбутися будь-яких асоціацій з російською мовою та культурою у власному символічному просторі, такі топоніми можуть бути змінені.

Підходи/стратегії до зміни назви.

У випадку, якщо відповідно до чинного законодавства, або за волею територіальної громади ставиться питання про зміну назви поселення, можливі декілька стратегій вибору нової назви. При цьому для деяких ойконімів можливим є розгляд кількох стратегій одночасно.

Перший сценарій, який можна рекомендувати для лексичних та граматичних росіянізмів, а також діалектизмів та архаїзмів української

мови, що мімікують під російську лексику – приведення ойконіма у відповідність до нормативів сучасної літературної української мови. При цьому вагомим фактором можливості реалізації такого підходу на практиці є фонетична і морфологічна близькість та милозвучність українізованого варіанта ойконіма. Якщо українізація простих ойконімів-означень на зразок *Хрустальне* → *Кришталево*, *Уютне* → *Затишне*, *Южне* → *Південне*, *Табачне* → *Тютюнове*, *Скалисте* → *Скелясте* тощо виглядає малотравматичною для сприйняття процедурою, то перетворення відіменникових ойконімів з розряду *Волна* → *Хвиля*, *Утконосівка* → *Качкодзьобівка* та *Приятне Свідання* → *Приємне Побачення* можуть викликати відторгнення через кардинальну зміну фонетики або словоформи. Ще складніша ситуація зі складеними ойконімами, для яких складно або неможливо визначити однозначний український семантичний еквівалент, а спроби це зробити породжують назви, які виглядають штучно та незграбно: *Трьохізбенка* → *Трихатне* ?, *Трудродительське* → *Працебатьківське* ?, тощо.

Другий сценарій – історичний підхід у трьох варіантах:

а) Відновлення історичного ойконіма – назви, яку мало поселення протягом певного періоду в минулому. Наприклад: місто *Ватутине* Черкаської області було засноване як селище *Шахтинське*; село *Пушкіно* Вилоцької ТГ Закарпатської області мало назву *Вербовець*; село *Чкалове* Запорізької області мало попередні назви *Троїцьке* та *Костянтинівка*.

б) Запровадження назви, яка у певний історичний період вживалась (офіційно або неофіційно) або вживається й донині паралельно до існуючої. Наприклад: селище *Приютівка* Кіровоградської області мало, крім історичної назви *Ружманка*, альтернативну назву *Вараждін*.

в) Запровадження назви, яку мало поселення, що колись існувало на місці нинішнього або у відповідній місцевості. Наприклад: місто *Первомайськ* Миколаївської області було утворене шляхом об'єднання трьох окремих поселень: міста *Ольвіопіль*, селища *Богоніль* та села *Голта*; село *Суворовка* Сухоеланецької ТГ Миколаївської області засноване поблизу існуючих поселень *Дикий Хутір* та *Булгарський Хутір*.

Джерелами для пошуку історичних або паралельних назв можуть бути архівні текстові та картографічні матеріали, зокрема триверстна військова топографічна карта Російської імперії (карта Шуберта), на якій наведено топографічний стан місцевості на другу половину XIX століття, та інші старовинні карти.

Серед історичних назв поселень, які потенційно можуть бути відновлені в рамках деколонізації – сотні ойконімів тюркського, германського та єврейського походження, ліквідовані радянською владою в рамках політики русифікації символічного простору здебільшого у період після Другої світової війни. Тому деколонізація ойконімів в Україні може стати потужним символічним інструментом відновлення історичної справедливості по відношенню до кримських татар як корінного народу Криму, а також євреїв, поляків, молдован-румунів, греків, гагаузів, болгар, німців та інших народів, які мали свої національні поселення (колонії) у південних регіонах України у XIX – першій половині XX століть (Свеженцев, 2021; Пасик, 2015). Залишаються можливості для повернення історичних назв поселень і у західній частині країни, де за радянських часів з мапи було прибрано назви польського, угорського, чеського походження. Під час дослідження авторами було виявлено 208 тюркських (кримськотатарських), 21 німецький, по 4 єврейських та польських, та по 3 угорських і чеських ойконіма, які можуть бути відновлені під час деколонізації ойконімів України, продовжуючи таким чином справу відновлення символічної справедливості перед відповідними народами, розпочату на заході країни ще у 1990-х роках (Зан, 2003) та частково продовжену на півдні країни під час деколонізації після 2015 року, коли частину ймовірно тюркських ойконімів було повернуто на мапу Херсонської області (Гоманюк, 2017).

Найголовніше обмеження історичного підходу полягає в тому, що далеко не для всі населені пункти мали історичні або паралельні неофіційні назви. Крім того, цей підхід може не спрацювати у випадку, коли історична назва є неприйнятна з ідеологічних міркувань – має зв'язок з комуністичною та/або російською імперською ідеологією (село *Новий Мир* Мирівської ТГ Дніпропетровської області мало назву *Хутір Петербурзький*;

село *Чкалівка* Верхньодніпровської ТГ Дніпропетровської області мало назву *Сталіно*), фонетично чи морфологічно немилозвучна, дублюється вже існуючими ойконімами або була проектною – тимчасовою за визначенням (місто *Южноукраїнськ* Миколаївської області мало назву *Костянтинівка-2*; селище *Вакуленчук* Чуднівської ТГ Житомирської області мало назву *Великі Коровинці-2*), або має негативні чи неприємні конотації (село *Переможне* Комарнівської ТГ Львівської області мало назву *Хлопи*, село *Первомайське* Кіндрашівської ТГ Черкаської області мало назву *Плюваки*; село *Патріотичне* Новоазовської ТГ Донецької області мало назву *Голодуни*, місто *Апостолове* Дніпропетровської області мало назву *Вшиве*). У випадку відновлення історичної кримськотатарської, єврейської, німецької тощо топоніміки потрібно зважати також на факт майже тотальної зміни етнічного складу населення у відповідних населених пунктах, через що можна очікувати на негативне сприйняття історичних назв та громадський опір спробам їх повернення. Свідченням цього є досвід деколонізації ойконімів після прийняття деколонізаційних законів у 2015 року – у Херсонській області частині сіл, які до радянського перейменування мали ойконіми тюркського походження, дали нейтральні назви (Гоманюк, 2017). При запровадженні паралельної / неофіційної назви потрібно перевіряти наявність етимологічного зв'язку такої назви з назвами колгоспів/радгоспів. Дотепер назви ліквідованих колгоспів і радгоспів працюють як альтернативна неофіційна топоніміка в сільській місцевості, а деякі з нинішніх офіційних ойконімів мають саме таке походження: селище *Велетенське* Білозерської ТГ Херсонської області назване за назвою радгоспу *Городній Велетень*, тощо (Гоманюк, 2017).

Третій сценарій, який можна рекомендувати, коли не спрацюють перші два – це винайдення принципово нової назви. У цьому випадку можливий широкий спектр варіантів її етимології, зокрема: від назви природного урочища чи типу ландшафту; від історичної чи природної пам'ятки, що знаходиться в поселенні або поруч; від особливостей традиційної господарської діяльності; від історії чи легенди про походження. Важливо, щоб новий ойконім мав етимологічний зв'язок з місцевою геогра-

фічною та історико-культурною специфікою, був унікальним та не повторював шаблонні назви поселень, що десятками і сотнями тиражуються на мапі України. Унікальний характер ойконіма створює можливості для його використання у процесі конструювання чи посилення місцевої ідентичності та брендингу поселення. Можливість конвертації географічних назв у фінансовий капітал доведено світовою практикою комодифікації топонімії (Gnatiuk & Melnychuk, 2022; Voulteenaho & Basik, 2022; Rose-Redwood, Sotoudehnia, & Tretter 2019; Rose-Redwood, Vuolteenaho, Young, & Light, 2019; Light & Young, 2015; Medway & Warnaby, 2014).

Незалежно від обраної стратегії (збереження чи зміна існуючого ойконіма; принцип вибору нової назви), деколонізація топонімії має супроводжуватись відкритим та прозорим обговоренням місцевою територіальною громадою із залученням фахівців з топоніміки, істориків, географів, краєзнавців. Важливим є роз'яснення для місцевого населення – у чому проблематичність існуючого ойконіма (або, навпаки, чому він є не проблемним з точки зору етимології), які можливі варіанти вирішення проблеми, та які з них будуть найбільш ефективними. У випадках, коли перейменування не є обов'язковим відповідно до чинного законодавства, рішення про зміну або збереження існуючої назви може і повинно прийматись після ретельного аналізу можливих варіантів перейменування. Може виявитись так, що за сукупністю аргументів «за» і «проти» збереження існуючої назви буде найкращою опцією порівняно можливими варіантами коригування чи зміни ойконіма.

Висновки та пропозиції. Топоніміка – це частина та своєрідне «дзеркало» культурної та історичної спадщини, і чим більш вона буде різноманітнішою – тим багатшою. На думку авторів, державна політика по відношенню до топонімічного ландшафту повинна базуватись на засадах історичної справедливості та культурного розмаїття. Кваліфіковано проведені топонімічні зміни – це чудова нагода не лише відновити історичну справедливість стосовно народів, поневолених та репресованих російським та радянським політичними імперськими режимами, але й усунути з карти України стандартні назви, зробивши акцент на

географічній та історико-культурній самобутності кожного населеного пункту. Водночас, хаотична та безсистемна ліквідація пов'язаною з Росією топонімії несе нову загрозу у вигляді ще більшого збіднення топонімічного розмаїття території України через вживання шаблонних та жодним чином не пов'язаних з історією й географією назв.

Аналіз потенційних кейсів перейменування доводить, що прийняття закону про деколонізацію топоніміки може призвести до низки непорозумінь. Адже перейменування має гармонізуватися з історичними метанаративами, по відношенню яких ще має бути досягнута суспільна згода. Це питання колоніального/неколоніального статусу земель сучасної України в часи Російської, Османської, Габсбурзької імперій, СРСР та інших держав, питання участі України/українців в Другій світовій війни, це модель української нації, це визначення підходів до визначання приналежності/неприналежності тих чи інших історичних постатей до національної історії.

В разі прийняття закону про зміни географічних назв процес перейменування не повинен форсуватися. Треба усвідомити, що це тривалий і багаторічний процес. До кожної назви повинен застосовуватись індивідуальний підхід, в основі якого мають лежати ґрунтовні лінгвістичні, історичні та соціологічні дослідження. Доцільним є проведення експертизи відповідними експертами чи структурними підрозділами наукових та освітніх установ національного та регіонального рівня, які на замовлення громад могли би зробити експертний висновок. Розробка етимологічних словників топонімів також є конче необхідними.

Також важливим є залучення потенційних стейкхолдерів – передусім ОМС та громади, забезпечуючи широку участь громадян через партисипаційні проекти, етнічні громади та національно-культурні товариства, місцевих експертів – краєзнавців, архівістів, музейників, географів, активістів та активісток, урбаністів тощо. Пошук оптимального рішення має відбуватися із застосуванням широкого кола інструментів громадського суспільства – громадських слухань, інформаційних кампаній, соціологічних досліджень, реалізації проектів, консультацій та різних інших публічних заходів. На обласному рівні можуть створюватися

дорадчі та координаційні органи, які би запобігали уніфікації в нових назвах, сприяли би створенню топонімічних ансамблів, в яких назви сусідніх населених пунктів та всього регіону були би гармонізовані між собою.

Також можливим є варіанти, що для збереження топонімічного розмаїття та локальних ідентичностей, можна зберігати і «проблемну» назву пропонуючи замість перейменування заходи по переосмисленню цієї назви. Цей процес не повинен бути формалізованим. Історична, багатокультурна, збалансована, справедлива, милозвучна та естетична топонімія має стати політичним та соціально-культурним надбанням нації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Верховна Рада України. (2022). Постанова Верховної Ради України «Про прийняття за основу проекту Закону України про внесення змін до Закону України "Про географічні назви" щодо деколонізації топонімії та впорядкування використання географічних назв у населених пунктах України». Взято з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2409-20#Text> [Verkhovna Rada of Ukraine. (2022). Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine "On the adoption as a basis of the draft Law of Ukraine on amendments to the Law of Ukraine "On Geographical Names" regarding decolonization of toponymy and regulation of the use of geographic names in the Ukrainian settlements". Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2409-20#Text>]
2. Гнатюк, О., & Мельничук, А. (2020). Просторово-часові аспекти декомунізації топоніміки міста Києва. *Ідеологія і політика*, 15(1), 83–114. <https://doi.org/10.36169/2227-6068.2020.01.00005>. [Gnatiuk, O., Melnychuk, A. (2020). Spatial-temporal aspects of toponymy decommunization in the city of Kyiv. *Ideology and Politics*, 15(1), 83–114. <https://doi.org/10.36169/2227-6068.2020.01.00005>.]
3. Гоманюк, М. (2017). Декомунізаційні моделі перейменування населених пунктів півдня України (на прикладі Херсонської області). *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Географічні науки*, 6, 30–37. [Homanyuk, M. (2017). Decommunisation patterns of renaming settlements in the south of Ukraine (the case of Kherson region). *Scientific Bulletin of Kherson State University: Series Geographical Sciences*, 6, 30–37.]
4. Єрмолаєва, В., & Гончарук, Є. (2018). Скільки вулиць та міст перейменовано у рамках декомунізації? *Громадське Радіо*. Взято з <https://hromadske.radio/podcasts/rankova-hvylya/skilky-vulyc-ta-mist-pereyменовано-u-ramkah-dekomunizaciyi> [Yermolaieva, V., Honcharuk, Ye. 2018. How many streets and cities were renamed as part of decommunization?. *Hromadske Radio*. Retrieved from <https://hromadske.radio/podcasts/rankova-hvylya/skilky-vulyc-ta-mist-pereyменовано-u-ramkah-dekomunizaciyi>]
5. Зан, Т. (2003). Перейменування та відновлення назв населених пунктів на Закарпатті 90-х років ХХ ст. як індикатор етнокультурних процесів. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія*, 8, 50–54. [Zan, T. (2003). Renaming and restoration of settlement place names in Zakarpattia in 1990s as an indicator of ethno-cultural processes. *Scientific Bulletin of Uzhhorod University. History Series*, 8, 50–54.]
6. ЛУН Місто. (2022). ЛУН Місто створив карту дерусифікованих вулиць. Взято з <https://misto.lun.ua/derusification> [LUN City. (2022). LUN City created a map of de-Russified streets. Retrieved from <https://misto.lun.ua/derusification>.]
7. Лучик, В. (2014). *Етимологічний словник топонімів України*. Київ: Академія. [Luchyk, V. (2014). *Etymological Dictionary of Toponyms of Ukraine*. Kyiv: Akademia.]
8. Малес, Л. (2016). Дискурс декомунізації в Києві. *Соціологічні студії*, 9(2), 16–21. [Males, L. (2016). Decommunization discourse in Kyiv. *Sotsiologichni Studii*, 9(2), 16–21.]
9. Малес, Л., & Дейнека, А. (2020). Дискурс декомунізації Києва в опыте переименований. *Ідеологія і політика*, 15(1), 115–147. <https://doi.org/10.36169/2227-6068.2020.01.00006>. [Males, L., Deineka, A. (2020). The discourse of Kyiv's decommunization in the frame of toponymic renaming. *Ideology and Politics Journal*, 15(1), 115–147. <https://doi.org/10.36169/2227-6068.2020.01.00006>.]
10. Міністерство культури та інформаційної політики України. (2022a). Створено Експертну раду МКІП з питань декомунізації та дерусифікації. Взято з <https://mkip.gov.ua/news/7262.html>. [Ministry of

Culture and Information Policy of Ukraine. (2022a). The Expert Council of the Ministry of Culture and Information Policy on issues of decommunization and de-Russification has been created. Retrieved from <https://mkip.gov.ua/news/7262.html>.]

11. Міністерство культури та інформаційної політики України. (2022b). ТОП-10 найбільш вживаних в Україні «російських» урбанонімів, рекомендованих до перейменування Експертною радою МКІП. Взято з <https://mkip.gov.ua/news/7468.html>. [Ministry of Culture and Information Policy of Ukraine. (2022b). TOP-10 'Russian' hodononyms in Ukraine, recommended for renaming by the Expert Council of the MCIP. Retrieved from <https://mkip.gov.ua/news/7468.html>.]

12. Міністерство розвитку громад та територій України. (2022). Кодифікатор адміністративно-територіальних одиниць та територій територіальних громад (2022.06.03). Взято з <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/rozvytok-mistsevoho-samovryaduvannya/administratyvno/kodyfikator-administratyvno-terytorialnyh-odynycz-ta-terytorij-terytorialnyh-gromad/kodyfikator-administratyvno-terytorialnyh-odynycz-ta-terytorij-terytorialnyh-gromad-2022-06-03/> [Ministry of Development of Communities and Territories of Ukraine. (2022). Codifier of administrative-territorial units and territorial communities (2022.06.03). Retrieved from <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/rozvytok-mistsevoho-samovryaduvannya/administratyvno/kodyfikator-administratyvno-terytorialnyh-odynycz-ta-terytorij-terytorialnyh-gromad/kodyfikator-administratyvno-terytorialnyh-odynycz-ta-terytorij-terytorialnyh-gromad-2022-06-03/>]

13. Пасик, Я. (2015). Еврейские земледельческие колонии Юга Украины и Крыма. Взято с <http://evkol.ucoz.com.htm>. [Pasik, Ya. (2015). Jewish agricultural colonies in the South of Ukraine and Crimea. Retrieved from <http://evkol.ucoz.com.htm>.]

14. Свеженцев, М. (2017). Переселенський колоніалізм у СРСР: творення повоєнного Криму. *Наукові записки НаУКМА. Історичні науки*, 194, 72–81 [Sviezhentsev, M. (2017). Settlement colonialism in USSR: Creation of

post-war Crimea. *Scientific Notes of Kyiv Mohyla Academy: Historical Sciences*, 194, 72–81].

15. Свеженцев, М. (2021). Колонізований півострів: історія Криму в контексті теорії поселенського колоніалізму. *Україна Модерна*. Взято з <https://uamoderna.com/md/kolonizovanij-pivostriv-istoriya-krimu-v-konteksti-teorii-poselenskogo-kolonializmu>. [Sviezhentsev, M. (2021). The colonized peninsula: the history of Crimea in the context of the theory of settler colonialism. *Ukraina Moderna*. Retrieved from <https://uamoderna.com/md/kolonizovanij-pivostriv-istoriya-krimu-v-konteksti-teorii-poselenskogo-kolonializmu>]

16. Тронько, П. (ред.). (1968). *Історія міст і сіл Української РСР*. Київ: Головна редакція УРЕ АН УРСР. [Tronko, P. (ed.). (1968). History of Cities and Villages of the Ukrainian SSR. Kyiv: Main Editorial Office of Ukrainian Soviet Encyclopedia of the Academy of Sciences of the Ukrainian SSR.]

17. Український інститут національної пам'яті. (2022a). МКІП та УІНП оприлюднили рекомендації щодо пам'ятних об'єктів, пов'язаних з історією та культурою Росії й СРСР. Взято з <https://uinp.gov.ua/pres-centr/novyny/mkip-ta-uinp-oprylyudnyly-rekomendaciyi-shchodopamyatnyh-obyektiv-povyazanyh-z-istoriyeyu-ta-kulturoyu-rosiyi-y-srsr> [Ukrainian Institute of National Memory. (2022a). Ministry of Culture and Information Policy and Ukrainian Institute of National Memory have published recommendations on monuments related to the history and culture of Russia and the USSR. Retrieved from <https://uinp.gov.ua/pres-centr/novyny/mkip-ta-uinp-oprylyudnyly-rekomendaciyi-shchodopamyatnyh-obyektiv-povyazanyh-z-istoriyeyu-ta-kulturoyu-rosiyi-y-srsr>]

18. Український інститут національної пам'яті. (2022b). УІНП та МКІП розпочали серію круглих столів «Дерусифікація, декомунізація та деколонізація у публічному просторі» Взято з <https://uinp.gov.ua/pres-centr/novyny/uinp-ta-mkip-rozpochaly-seriyu-kruglyh-stoliv-derusyfikaciya-dekomunizaciya-ta-dekolonizaciya-u-publichnomu-prostoril> [Ukrainian Institute of National Memory. (2022b). Ukrainian Institute of National Memory and Ministry of Culture and Information Policy started a series of round tables 'De-Russification, Decommunization and Decolonization in Public

Space'. Retrieved from <https://uinp.gov.ua/pres-centr/novyny/uinp-ta-mkip-rozpochaly-seriyu-kruglyh-stoliv-derusyfikaciya-dekomunizaciya-ta-dekolonizaciya-u-publicnomu-prostori1>

19. Adebani, W. (2012). Glocal naming and shaming: Toponymic (inter)national relations on Lagos and New York's streets. *African Affairs*, 111(445), 640–661. <https://doi.org/10.1093/afraf/ads055>.

20. Adams, L. (2008). Can we apply postcolonial theory to Central Eurasia?" *Central Eurasian Studies Review*, 7(1), 2–7.

21. Afanasiev, I. (2020). Renaming of streets in Ukrainian regional centers during 2010–2019: offensives and compromises. *Ideology and Politics Journal*, 16(2), 321–339. <https://doi.org/10.36169/2227-6068.2020.01.00024>.

22. Azaryahu, M. (2011). The critical turn and beyond: The case of commemorative street naming. *ACME: An International EJournal for Critical Geographies*, 10(1), 28–33.

23. Azaryahu, M. (2019). King George or King David? Renaming the colonial past in Israel. *Zeitgeschichte*, 46(1), 15–37. <https://doi.org/10.14220/zsch.2019.46.1.15>.

24. Basik, S. (2020). Rethinking the toponymic politics in Belarus in the 20 – 21 centuries: Toward the post-colonial perspective. *Journal of Geography, Politics and Society*, 10(3), 5–15. <https://doi.org/10.26881/jpgs.2020.3.02>.

25. Bigon, L., & Njoh A.J. (2015). The toponymic inscription problematic in urban sub-Saharan Africa: From colonial to postcolonial times. *Journal of Asian and African Studies*, 50(1), 25–40. <https://doi.org/10.1177/0021909613510246>.

26. Chernetsky, V., Condee, N., Ram, H., & Spivak G. Ch. (2006). Are we postcolonial? Post-Soviet space. *Publications of the Modern Languages Association*, 121(3), 819–836.

27. Elster, J. (2003). Emotions and transitional justice. *Soundings: An Interdisciplinary Journal*, 86(1/2), 17–40.

28. Elster, J. (2004). *Closing the Books: Transitional Justice in Historical Perspective*. Cambridge: Cambridge University Press.

29. Gnatiuk, O. (2018). The renaming of streets in post-revolutionary Ukraine: Regional strategies to construct a new national identity. *Acta Universitatis Carolinae Geographica*, 53(2), 119–136. <https://doi.org/10.14712/23361980.2018.13>.

30. Gnatiuk, O., & Melnychuk, A. (2020). Geopolitics of geographical urbanonyms: Evidence from Ukrainian cities. *Acta Universitatis Carolinae Geographica*, 55(2), 255–268. <https://doi.org/10.14712/23361980.2020.19>.

31. Gnatiuk, O., & Melnychuk, A. (2022). Housing names to suit every taste: neoliberal place-making and toponymic commodification in Kyiv, Ukraine. *Eurasian Geography and Economics*. <https://doi.org/10.1080/15387216.2022.2112250>.

32. Hui, D. L. H. (2019). Geopolitics of toponymic inscription in Taiwan: Toponymic hegemony, politicking and resistance. *Geopolitics*, 24(4), 916–943. <https://doi.org/10.1080/14650045.2017.1413644>

33. Kadmon, N. (2004). Toponymy and geopolitics: The political use – and misuse – of geographical names. *The Cartographic Journal*, 41(2), 85–87. <https://doi.org/10.1179/000870404X12897>.

34. Kołodziejczyk, D., & Şandru, C. (2012). Introduction: On colonialism, communism and east-central Europe – some reflections. *Journal of Postcolonial Writing*, 48(2), 113–116. <https://doi.org/10.1080/17449855.2012.658242>.

35. Kovalov, M. (2022). When Lenin becomes Lennon: Decommunization and the politics of memory in Ukraine. *Europe-Asia Studies*, 74(5), 709–733. <https://doi.org/10.1080/09668136.2022.2078478>.

36. Kuczabski, A., & Boychuk, A. (2020). Decommunization of urban toponymy in Ukraine: Causes and consequences. *Journal of Geography, Politics and Society*, 10(4), 8–16. <https://doi.org/10.26881/jpgs.2020.4.02>.

37. Kudriavtseva, N. (2020). Reconfiguring identities within the cityscape: Ideologies of decommunization renaming in Ukraine. *Ideology and Politics Journal*, 15(1), 63–82. <https://doi.org/10.36169/2227-6068.2020.01.00004>.

38. Kuzio, T. (2020). Empire loyalism and nationalism in Ukraine and Ireland. *Communist and Post-Communist Studies*, 53(3), 89–90. <https://doi.org/10.1525/cpcs.2020.53.3.88>.

39. Lazarus, N. (2012). Spectres haunting: Postcommunism and postcolonialism. *Journal of Postcolonial Writing*, 48(2), 117–129. <https://doi.org/10.1080/17449855.2012.658243>.

40. Light, D., & Young, C. (2015). Toponymy as commodity: Exploring the economic dimensions

of urban place names. *International Journal of Urban and Regional Research*, 39, 435–450. <https://doi.org/10.1111/1468-2427.12153>

41. Listewnik, M. (2021). A fo bont, bid ben: Colonial and postcolonial ideologies in debates on renaming the Second Severn Crossing. *Linguistics Vanguard*, 7(5). <https://doi.org/10.1515/lingvan-2020-0102>.

42. Medway, D., & Warnaby, G. (2014). What's in a name? Place branding and toponymic commodification. *Environment and Planning A: Economy and Space*, 46, 153–167. <https://doi.org/10.1068/a45571>.

43. Moore, D. Ch. (2001). Is the post- in post-colonial the post- in post-Soviet? Toward a global post-colonial critique. *Publications of the Modern Language Association*, 116(1), 111–128. <https://doi.org/10.1632/pmla.2001.116.1.111>.

44. Nash, C. (1999). Irish place names: Post-colonial locations." *Transactions of the Institute of British Geographers*, 24(4), 457–480.

45. Pettai, E., & Pettai, V. (2015). *Transitional and Retrospective Justice in the Baltic States*. Cambridge: Cambridge University Press.

46. Rose-Redwood, R., Alderman, D., & Azaryahu, M. (2017). Contemporary issues and future horizons of critical urban toponymy. In R. Rose-Redwood, D. Alderman, M. Azaryahu (eds.), *The Political Life of Urban Streetscapes: Naming, Politics, and Place* (pp. 309–319). Abingdon, U.K.: Routledge.

47. Rose-Redwood, R., Sotoudehnia, M., & Tretter, E. (2019). Turn your brand into a destination: Toponymic commodification and the branding of place in Dubai and Winnipeg. *Urban Geography*, 40, 1–24. <https://doi.org/10.1080/02723638.2018.1511191>.

48. Rose-Redwood, R., Vuolteenaho, J., Young, C., & Light, D. (2019). Naming rights, place branding, and the tumultuous cultural landscapes of neoliberal urbanism. *Urban Geography*, 40, 747–761. DOI: <https://doi.org/10.1080/02723638.2019.1621125>.

49. Różycki, B. (2017). Renaming urban toponymy as a mean of redefining local identity: The case of street decommunization in Poland. *Open Political Science*, 1, 20–31. <https://doi.org/10.1515/openps-2017-0004>.

50. Swart, M. (2008). Name changes as symbolic reparation after transition: The examples of Germany and South Africa. *German Law Journal*, 9(2), 105–120. <https://doi.org/10.1017/S2071832200006337>.

51. Tucker, B., & Rose-Redwood, R. (2015). De-colonizing the map? Toponymic politics and the rescaling of the Salish Sea. *The Canadian Geographer/Le Géographe Canadien*, 59(2), 194–206. <https://doi.org/10.1111/cag.12140>.

52. Velychenko, S. (2002). The issue of Russian colonialism in Ukrainian thought. Dependency, identity and development. *Ab Imperio*, 1, 328–367. <https://doi.org/10.1353/imp.2002.0070>.

53. Vuolteenaho, J., & Basik, S. (2022). Onomaturgies of toponymic commodification in Minsk, Belarus. In S. Basik (ed.), *Encountering Toponymic Geopolitics: Place Names as a Political Instrument in the Post-Soviet States*. (pp. 153–173). Abingdon, U.K.: Routledge.

54. Wanjiru, M. W., & Matsubara, K. (2017). Street toponymy and the decolonisation of the urban landscape in post-colonial Nairobi. *Journal of Cultural Geography*, 34(1), 1–23. <https://doi.org/10.1080/08873631.2016.1203518>.

55. Wolfe, P. (1999). *Settler Colonialism and the Transformation of Anthropology: The Politics and Poetics of an Ethnographic Event*. *Writing Past Colonialism Series*. London, New York: Cassell.

56. Yeh, Y. T. (2013). 'Erased place names' and nation-building: A case study of Singaporean toponyms. *Asia-Pacific Research Forum*, 59, 119–155.

Стаття надійшла до редакції 16.11.2022.

The article was received 16 November 2022.